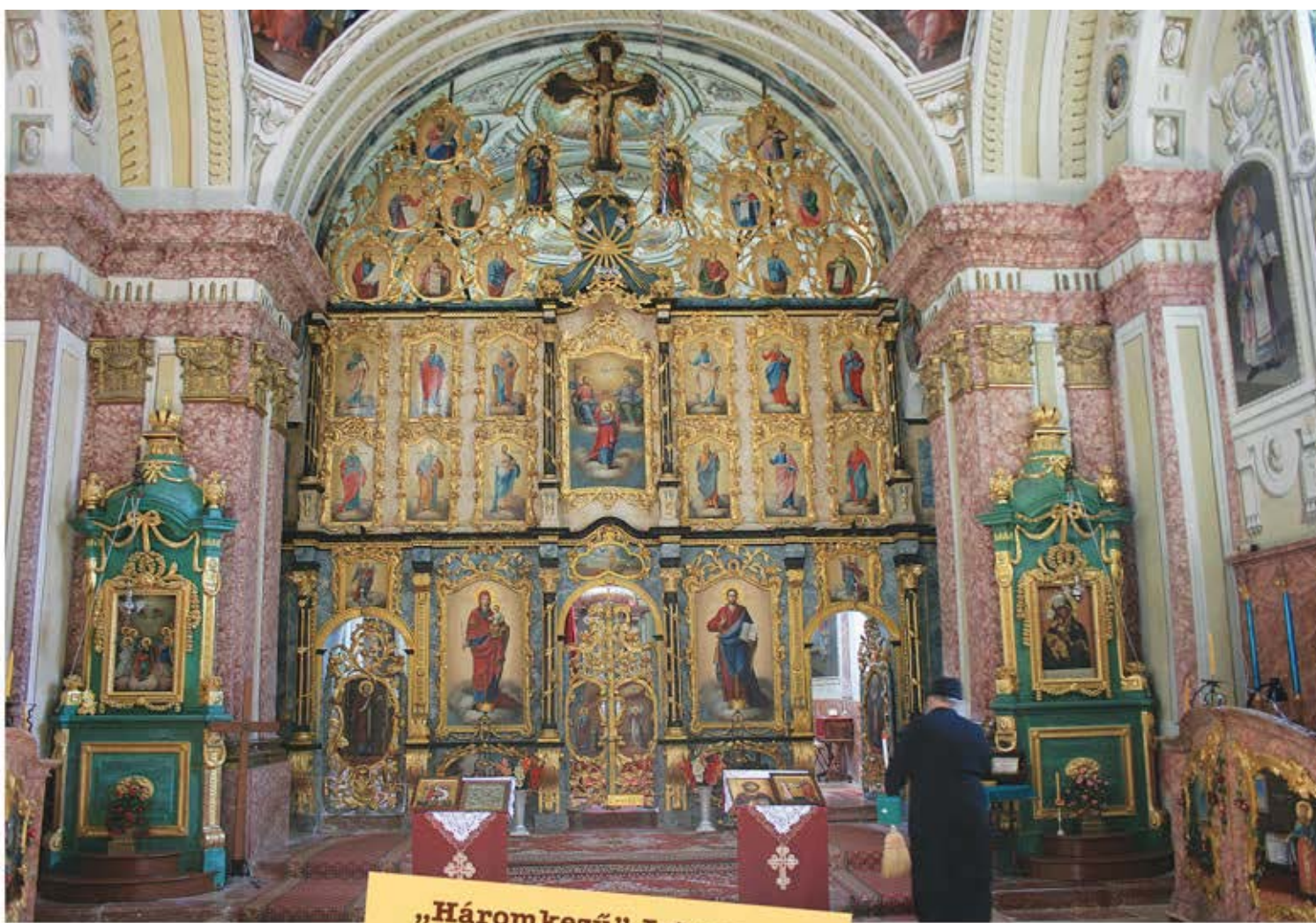

A ki egyszer is látta az Athosz hegyormain magasodó görögkeleti, más néven ortodox kolostorkomplexumot, az tudja, hogy vannak a planétának megszentelt helyei, ahol a túl- és evilág között szinte alig van távolság. Hasonló érzés kerít bennünket hatalmába, amikor a Tolna megyei Grábócra érkeve körbesétáljuk az elmúlt években csodálatosan felújított ortodox kolostort.

A magyar Athosz: Grábóc szerb ortodox kolostora

„Háromkezü” Istenanya

Grábócon őriznek egy körmeneti zászlót, amely az úgynevezett „Háromkezü” Istenanyát ábrázolja. Ez egy rendkívül ritka módja Mária bemutatásának, gyökerei a 8. századi képszerűségig nyúlnak vissza. Ez az ábrázolás különösen a szerb ikonfestő körökben vált népszerűvé a középkorban, prototípusa az Athosz-hegyi Hilandari kolostorban található, innen jutott el Magyarországon egyedülálló módon a grábóci szerbek zászlajára.

Grábóc története tele van megoldatlan rejtélyekkel. A hagyomány szerint a 14. században itt a szekszárdi apátság filiái közé tartozó garabi bencés kolostor és templom állt. A 20. század közepén elvégzett régészeti ásatások azonban nem igazolták ezt a tételt, és a kutatók inkább egy középkori szerb bazilita szerzetes templomot lokalizáltak erre a helyre. Ez nem kizárt, hiszen a szerbség már másfél évszázaddal a mohácsi csata előtt megkezdte a védettebb dunántúli területekre való átköltözést, és akár itt is megvethette a lábát. Ez magyarázatul szolgálna arra, hogy miért itt álltak meg a dalmáciai Dragović kolostorból érkező szerzetesek, akik a dűledező romok között még művészi szentképeket találtak 1585-ben.

Grábóc újkori története az 1587-ben felépített kőtemplommal vette kezdetét. A középkori épületektől pár száz méterrel odébb emelt, az ipeki patriarchátushoz tartozó monostor jelentős szerepet töltött be a hódoltság szerb életében. A helybeli emlékezetben fennmaradt, hogy ekkor Grabovácnak hívták a körülötte elterülő virágzó települést. A 17. század viharáiban a kolostor és a templom többször

elpusztult, a Rákóczi-szabadságharc viharai alatt pedig teljesen elnéptelenedett.

A pusztává vált környékre az 1720-as években Bajorországból, a Feketeerdő vidékéről hoztak német telepeket, és melléjük költöztek vissza az egykor elmenekült szerbek leszármazottai, valamint az ortodox szerzetesek. Az ő számukra építették 1736-1741 között a Szent Mihály arkangyal tiszteletére felszentelt templomot és monostort, amely késő bizánci stílusával, centrális alaprajzával egyedülállónak számít Magyarországon. Ekkortól kezdve egészen az utolsó szerzetes 1974-ben bekövetkezett haláláig Grábóc a dunántúli szerbség szakraális központjának számított. Ezen az sem változtatott, hogy a katolikus németység számaránya egyre nagyobbá vált, akik

kápolnát, majd 1795-ben templomot építettek a településen, és a 20. századra a szerb lakosság és a kolostor már Grábóc különlegességének számított.

A kolostor művelődéstörténeti szempontból is kiemelkedő alkotás. Ikonosztáza 1768-ban készült el, az újvidéki Vasilij Ostojic alkotása. A kivételes szépségű freskókat a szintén Újvidékről származó Andrej Saltist festette, a tornyot pedig 1796-ban építették. A kolostor és templom a Duna mentén zajló távolsági kereskedelemben megtollasodó rác közösségek gazdagságát és szellemi életerejét szimbolizálta.

A 20. század nem kímélte Grábócot sem. Német lakóit kitelepítették, a kolostorban pedig hosszú évekig rabként tartották fogva a szófiai pátriárkát. 1974 után szociális otthonná alakították át az épületet, húsz évvel később azonban ismét a szerb ortodox egyház tulajdonába került. A most zajló fejlesztéseknek köszönhetően Grábóc újra él, és a hazai ortodoxia egyik kulturális központjának számít, amit egy tavaszi hétvégén mindenképp érdemes felkeresni.

LEJEGYZTE: DR. VARGA SZABOLCS

FOTÓ: MÜLLER NÁNDOR